

NŐTÖRTÉNET, URAMBÁTYÁM FEMINIZMUS, INTERSEKCIONALITÁS

A kötet hátoldali szövege és tartalomjegyzéke 3974 betű, s e recenzió 6000 betű lehet. És máris elhasználtam 86-ot. Mi marad akkor a könyvnek, amelyről megszólalni nemcsak érdemes, de szakmabelinek mintegy kötelező is...?

Valamelyest úgy érzem magam, mint a kitűnő fiatal szerzőpáros Papp Barbara és Sipos Balázs emancipálódni vágyó hősnői, „konzervatív feminista” lelkületű asszonyságai, nőpolitikai dilemmákkal dacosan küzdő diplomás delnői és szilfid diáklányai... Fűzőm is legyen, meg mindent mutassak is magamból..., hűséges is lehessenek, meg példás családanya, visszavonult decensséggel éljek, de művészi életképem ott viruljon a *Magyar Női Szemle* oldalain..., nemzeti példakép is lehessenek, meg a progresszív értelmiség szerves része is. Hasonlóképp lehetséges tehát, hogy minél több árnyalt részletrajzot adjak a műből, melynek amúgy historikus gazdagsága és korszakos képet széles horizonton fölmutató karaktere a nőtörténeti kutatásoknak nem csupán kiegészítője, hiánypótló opusa, de jövődő forrásműve is lehet akár, ha észreveszik a nem csak mozgalmárok, nem csak (leg)-újkoros történészek és (poszt)modernista feministák. Mert hát észre kell venni e jól strukturált, választékosan tagolt, olvasmányos érzékenységgel megírt tudományos munkát!

A címbe emelt „packázások” csak hozzávetőlegesen pontosak. A *Modern, diplomás nő a Horthy-korban* kötet oly módon kínál egy komplex történeti kor rétegzett társadalmáról, tematikus részkérdéseiről elmondható és korabeli/mai narratívákba ágyazott kánonrendszert, ahogyan csak ritkán teszik-tehetik a mikrotörténeti munkák is. E „neobarokk társadalom” klasszikus szociológiai és társadalomtörténeti forrásművei a feminizmus első magyar hullámának leírásával jobbára végződnek is – szerzőink munkája azonban itt kezdődik. Nem „a nőiség”, az anyaság, a keresztény középosztályiség vagy a békeidők családi, cselédi, alkalmazotti és értelmiségi nőtörténeti színterei lettek pusztá vizsgálgódsági felületeik, hanem a nőoktatás, a felsőfokú képzés, a szakmatörténetek, a diplomás nők presztízshelyzete, a női aktivitások társadalmi és politikai, sajtónyilvánossági és világképi belvilágai is. Hétköznapi hőseik, e korszak teoretikusai, mozgalmárai, nyomásgyakorlói, ideáljai, a két háború közötti idő példasorsai, hátrányos helyzetbe szorított feltörekvői, útkeresői vagy hivatásörzői kaptak itt megjelenítést, de tágabb íven a Klebelsberg Kunó és Hóman Bálint fémjelezte idők teljesebb „nőpolitikája” is. A hazai modernizációs folyamatok társadalmi kihatásai, a férfisorsokkal összevethető érvényesülési modellek, valamint a feministákon és a tömegbefolyásoló divathullámonkon túli kulturális miliók eltérő normái szerint élő nők emberjogi törekvései itt nemcsak egyszerű emancipációs trendek hordozói. Sokkal rétegzettebb maga a

nőiség, az ideál, a szerepkészségek, a kötelezettségek, a férfi előjogokkal szembeni eljárásmodok historikuma, semmint hogy beleférne a „keresztény-nemzetinek nevezett időszak” szociális és politikai kereteibe. A szerzők itt is az aktivitásokra, a szellemi munkáslét esélyeire, környezetére, legalizálására, az új szerepkínálat fogadtatására, családi támogatottságára, egyházi vagy nőegyleti bázisaira, női lapok és országos sajtó diskurzusaira fókuszálnak, belevéve a női hivatások megannyi formaváltozatát, a művészetben, irodalomban, nyilvánosságban, szociális szférákban megjelenő nőiség komplex „politikumát” is.

A hazai nő történet e szociálisan érzékenységgel is jellemezhető korszaka, melybe a szerzők vezetnek, a diplomás nőket és politikai-társadalmi helyzetüket nemcsak a státusz, a konvencionális szerepek, a tradíció-kötöttség felől mutatják, hanem azt a gondolkodási „ívet” is kivetítik, melyen a feudális hangoltságú klasszikából a szecessziósodáson át a modernista szerepjátékokig és a funkcionista-pragmatista programosságig egy sereg emancipációs rutin felfejlik, mutatókban fénylik és árnyalatokba szürkül. Az urambátyámos feudalista, majd a kora-polgári korszakkal szembeni „konzervatív feminista” törekvés, erre következően a diplomás nők (lapszerkesztőtől a közszereplőig, ügyvédtől az állatorvosig, iskolaigazgatótól a konzervatív nőegylet-vezetőig, újságírótól a gyógyszerészig, filozófustól az országgyűlési képviselőig) megannyi státusz, világnézet, vallási csoport, foglalkozási- és hivatásrendi kör, ideák és „celebritások” széles köre kerül itt terítékre, legtöbb esetben aprólékos kutatómunkával föltárt fotóanyag, saját szerkesztésű összehasonlító példák, eddig hiányzó intézményrendi és iskolázottsági mutatók többretegű forrásközléseivel bővítve. Képet kapunk a „jó és a rossz” nők korabeli fogalmairól, a nőpolitikai vitákról, az anyasági ideálokról, a nemzethiányt pótló funkcionalitásról, a háztartásból a munkák szélesebb választékába bekapcsolódó és iskolázottsági mutatókkal a férfiakat versenyre hívó példákról, személyes portrékról is. Milyen volt s lett a „nőies”? Milyen „a családanya”, ha keresztény középosztályi vagy ha a korszak értelmiségi útjait „fajpolitikai” gesztusokkal és nemi megkülönböztetési allűrökkel elzárni törekvő politikai indolencia ellenére is diplomássá válik, és közéleti pályára indul – mint a konkrét és önálló fejezetbe emelt személyiség, Dr. Magyary Zoltánné Dr. Techert Margit portréja illusztrálja mindezt.

A nőiség kötetbeli kontextusa nemcsak a politika, a szüfrazsethatások importja, a konyha és a gyerekszoba, piac és cselédválasztás, kalapbolt és kávéház közötti milióket pontosítja, hanem a munkavállaló, a gazdasági piacon vagy a tradicionális szerepeket a megélhetési lelemény cseleivel kipótoló megoldásokon túli mindennapi „nőkultúrát” és közfelfogást is. A lexikonszócikké vált nő és az emancipált dolgozó hölgy, a nők képességei és a szépirodalmi ábrázolásban (szorgos anya, hú feleség, háztartásbeli, házicseléd, megcsalt esetlenség, erotikus vámpír, konfliktusvállaló harsona és direktívákat osztó házisárkány...) megjelenő variációk, a nőideálok és ikonok, családepítő és politikai háttérszereplők

mind az emancipáció folyamatának árnyalatai felé invitálják a szerzőket. E széles körkép a zárzó helyetti összefoglaló áttekintésben a női cselekvés, női sors, a leküzdhetetlenül leválasztott partnerség fejlődéstörténetét is kínálja, a többszörös hátrányhelyzetből a feltörekvő személyiségek esélyrajzával bővítve ki az elbeszélhető modern diplomás nő korszakos históriáját.

(Papp Barbara – Sipos Balázs: Modern, diplomás nő a Horthy-korban. Budapest: Napvilág Kiadó, 2017, 339 o.)

A. Gergely András

politológus, kulturális antropológus, címzetes egyetemi tanár, ELTE TÁTK